

СЕКЦІЯ «АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВИВЧЕННЯ ГЕРМАНСЬКИХ, РОМАНСЬКИХ І СЛОВ'ЯНСЬКИХ МОВ І ЛІТЕРАТУР ТА МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ І ПЕРЕКЛАДУ»

Підсекція «Проблеми семантичного та граматичного аналізу мовних одиниць в різноструктурних мовах»

УДК 811.112.2'347.78.034

ВИКОРИСТАННЯ ОПИСОВОГО МЕТОДУ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ СКЛАДНИХ СЛІВ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ УКРАЇНСЬКОЮ У ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ (на матеріалі роману Е. М. Ремарк «Три товариші»)

О. В. Білецька, Є. І. Пересада

Художні тексти на відміну від нехудожніх виконують естетичну функцію і внаслідок цього мають особливий статус. Такі тексти завжди розглядаються перекладознавцями як окремий тип і протиставляються усім іншим. Їхній переклад відіграє важливу роль у розвитку культурного життя носіїв мови перекладу та є надзвичайно важливою галуззю перекладацької науки, а тому потребує індивідуального підходу перекладача. Перекладач художньої літератури повинен розуміти світогляд, естетичні погляди автора твору, який він відтворює, літературну течію, до якої відноситься цей автор, його творчий метод, а також, що є найголовнішим, епоху, обстановку, обставини життя суспільства, матеріальну та духовну культуру, яку він описує (Бархударов, 1975, с. 37).

У німецьких художніх текстах, як і у німецькій мові в цілому, наявна велика кількість складних слів, тому що словоскладання є провідним способом поповнення словникового складу цієї мови. У випадку, коли складні слова, що були використані у тексті, ще не увійшли у вжиток або були утворенні автором оказіонально та не мають сталого відповідника, тобто еквівалента, у мові перекладу, найчастіше використовуються змішані перекладацькі трансформації, а саме експлікація або описовий переклад, який передбачає додавання, вилучення, конкретизацію, генералізацію лексичних одиниць. Описовий переклад при передачі складних слів з німецької мови українською є одним з найпоширеніших та визначається науковцями як лексико-граматична трансформація, що передбачає заміну лексичної одиниці або словосполучення в тексті-оригіналі на відповідну лексичну одиницю або словосполучення в тексті перекладу з надаванням пояснення значення цього слова або словосполучення (Казакова, 2001, с. 78).

Загалом проблему перекладу німецьких композитів розглядали у своїх працях таких мовознавців, як Л. С. Бархударов, Я. І. Рецкер, В. С. Виноградов, Р. П. Зорівчак,

В. Н. Комісаров, В. В. Коптілов, але вони не зосереджували свою увагу на особливостях використання описового перекладу при відтворенні німецьких складних слів іншою мовою, чим і зумовлюється актуальність пропонованого дослідження.

Мета пропонованої роботи полягає у дослідженні описового способу при перекладі німецьких складних слів українською мовою на матеріалі роману Е. М. Ремарк «Три товариші», що визначає вирішення таких *завдань*:

- 1) зробити вибірку складних слів з роману Е. М. Ремарк «Три товариші» ;
- 2) класифікувати відібрані слова, які були перекладені описовим способом;
- 3) визначити переваги та недоліки використання описового способу відтворення складних слів.

Об'єктом дослідження є складні слова у романі Е. М. Ремарк «Три товариші».

Предметом виступають одиниці , які були перекладені, використовуючи описовий спосіб перекладу.

Матеріалом дослідження слугують 60 складних слів, що відтворені способом описового перекладу, та варіанти їхнього перекладу у перекладі романі Е. М. Ремарк «Три товариші», виконаного Д. Радієнко.

Загальний аналіз способів передачі німецьких складних слів українською мовою у перекладі роману, виконаного Д. Радієнко, дозволив визначити, що описовий переклад за продуктивністю використання є третьої групою, а саме лише 60 одиниць, 9,7 % були перекладені за допомогою цього способу, напр.: *eine Strandhaubitze* 'набралися, як конопляний сніп води', *der Geburtstagsmoment* 'той момент у день народження коли', *der Sonntagvormittagskrach* 'сварка, як і кожного недільного ранку' (Пересада, 2018, с. 74).

Проаналізувавши німецькі складних слова, які були відтворенні українською мовою за допомогою описового перекладу у романі Е. М. Ремарк «Три товариші» було визначено, що при цьому використовуються такі описові конструкції:

- 1) переклад простим реченням, напр.:

der Herrgott 'Боже мій милий',

das Donnerwetter 'Овва! Честь і слава'

- 2) переклад складнопідрядним реченням:

- 2.1) з підрядними означальними, напр.:

der Kundenkognak 'коньяк, що ми тримаємо для клієнтури',

der Bahnarbeiter 'той хто, працював на залізниці',

der Reklamchef 'той хто, завідує рекламою',

das Holzbein 'той, що з дерев'яною замість однієї ноги';

- 2.2) з підрядними з'ясувальними, напр.:

die Torschlußpanik 'панічно боятися, що вже не встигне пожити'.

- 3) переклад порівняльним зворотом, напр.:

die Strandhaubitze 'набралися, як конопляний сніп води',

der Sonntagvormittagskrach 'сварка, як і кожного недільного ранку',

die Dienstmädchentracht - 'вбрана, як домашня служниця'.

- 4) переклад дієприкметниковим зворотом, напр.:

der Geburtstagsrum 'ром, збережений до дня народження'.

Виходячи з проведеного аналізу, можна зробити висновок, що описовий переклад (експлікація) є найбільш універсальним способом передачі німецьких складних слів при відсутності сталого еквіваленту, що зафіксований у словнику, про що треба запевнитись перед відтворенням слова мовою перекладу.

Використовуючи цей спосіб перекладач може перекласти будь-яке складне слово дотримуючись певних вимог, таких як:

- переклад повинен точно передавати зміст слова;
- опис не повинен містити занадто багато деталей;
- структура словосполучення не має бути занадто складною.

Завдяки тому, що перекладач може використати будь-яку конструкцію при відтворенні цього поняття, досягається повна прозорість значення.

Не дивлячись на те, що описовий переклад є досить ефективним способом передачі складних слів, можна виділити певні недоліки такі як лаконічність і милозвучність, оскільки цей спосіб є досить громіздким та використовується у випадках де не можна обійтись порівняно коротким поясненням. Також, іноді при використанні описового способу перекладу можливе неточне тлумачення змісту поняття, тому для того, щоб правильно застосувати цей прийом, перекладачу слід добре знати та розуміти явища, які він описує та реалії народу мови, з якої він перекладає, щоб правильно розкрити зміст.

Література

1. Бархударов Л. С. *Язык и перевод (Вопросы общей и частной теории перевода)*. М. : Междунар. отношения, 1975.
2. Казакова Т. А. *Translation Techniques. English-Russian. Практические основы перевода*. М. : Союз, 2001.
3. Переса Є. І. *Особливості перекладу складних іменників з німецької мови на українську у художній літературі (на матеріалі роману Е. М. Ремарк «Три товариші» та його перекладів)*. Вінниця : ДонНУ імені Василя Стуса, 2018.

УДК 811`373.6+811.111+811.161.2

ТИПИ ТЕРМІНОЛОГІЧНИХ СЛОВОСПОЛУЧЕНЬ У ТЕКСТАХ ПРОГНОЗУ ПОГОДИ (НА МАТЕРІАЛІ НІМЕЦЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ)

Ю. А. Журавська

Текст прогнозу погоди вважається одним із найпоширеніших типів інформаційних текстів у медіапросторі. Основу цього типу текстів складаються передбачення про стан погоди на певній території та у певний час. У системі термінології, яка вживається у текстах прогнозу погоди, передусім у текстах німецькою та українською мовою, значне місце займають термінологічні словосполучення. Термінологічні словосполучення – це словосполучення, які є вживаними у певній галузі науки, культури тощо, є конкретними, мають одне та чітке значення, що окреслює поняття. [1].

У системі метеорологічної лексики в обох досліджуваних мовах, німецькій та українській, найчастіше зустрічаються саме термінологічні одиниці. Їх можна класифікувати, з одного боку, за їхньою структурою, а з іншого, за кількістю складових елементів таким чином:

- 1) прості однокомпонентні термінологічні одиниці, напр.:
нім. *Schnee* ‘сніг’, *Schneeregen* ‘дощ зі снігом’, *sonnig* ‘сонячно’;
укр. *вітер*, *північний*, *часом*, *місяцями*;
- 2) складні двокомпонентні терміни, які можуть мати таку структуру:
  - а) іменник + іменник, напр.:
нім. *Lagen Schnee* ‘шари снігу’;
укр. *стовпчик термометру*, *сила вітру*, *градусів тепла* ;
  - б) прикметник + іменник, напр.:
нім. *östliche Richtung* ‘східний напрямок’, *trockene Luft* ‘сухе повітря’;
укр. *суха погода*, *висока температура*;
- 3) складні: трикомпонентні термінологічні одиниці, виражені такими структурами:
  - а) прикметник + прикметник + іменник, напр.:
нім. *stürmischer westlicher Wind* ‘штормовий західний вітер’;
укр. *рекордні температурні показники*, *теплі температурний комфорт*.